

Форми дієслова

Мета уроку:

Ознайомити учнів з п'ятьма формами дієслова: неозначеною формою, особовими дієсловами, дієприкметниками, дієприслівниками, безособовими формами на -но, -то;

Розвивати навички визначати форми дієслова.

Виховувати любов до рідного слова, мови

Мова – генетичний код нації

- Мова існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідним від якого вона є.
- «Мова — жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування».

*Панас МИРНИЙ,
український письменник.*

Краса і сила народу – у мові

- У народу немає більшого скарбу, ніж його мова. Бо саме мова – це характер народу, його пам'ять, історія і духовна могутність. У ній відбиваються звичаї, традиції, побут народу, його розум і досвід, краса і сила душі.

- Досвід людства упродовж тисячоліть переконливо доводить, що занепад мови – це зникнення нації. Якщо ж мова стає необхідною і вживається насамперед національною елітою – сильною і високорозвиненою стає нація і держава.
- Ми маємо усвідомлювати велику вагу рідного слова й особисту відповідальність за нього перед минулим, сьогоденням і майбутнім.
- Наше завдання - утверджувати рідну мову, щоб цей нетлінний скарб служив єднанням між поколіннями, возвеличував Україну й українців.

Частини мови

- Частини мови — великі за обсягом класи слів, об'єднаних спільністю загального граматичного значення і його формальних показників.
- **Самостійні**-іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, дієприкметник, дієприслівник, прислівник.
- **Службові** – сполучник, прийменник, частка.
- Окрема частина мови -**вигук**

Дієслово —

самостійна частина мови, що вказує на дію або стан предмета і відповідає на питання “що робити?”, “що зробити?”.

Синтаксична роль

● 1) У реченні дієслово найчастіше виконує функції *присудка* або *частини складеного присудка*.

● *Наприклад:*

● 1) Він розповів все, що знав. (присудок)

● 2) Ніч здавалася днем. (частина складеного присудка)

5 форм дієслова

- Дієслово являє собою сукупність граматичних форм, до яких належать:

Інфінітив —

це неозначена форма дієслова називає дію узагальнено, безвідносно до особи, способу, числа і роду.

- *Наприклад:*
- 1) Спрямувати всю свідомість на хороше в людях (О. Довженко).
- 2) Жити - Вітчизні служити (Нар. творч.).

Інфінітив

● Інфінітив складається з основи і суфікса *-ти*, рідше *-ть*, після яких може виступати постфікс *-ся (-сь)*: читати, хвилюватися.

● У реченні може виконувати функції *будь-якого* члена речення.

● Від основи інфінітива *творються* форми минулого часу, умовного способу, пасивні дієприкметники минулого часу та дієприслівники доконаного виду.

Особова форма дієслова —

● це форма дієслова, до якої відносяться, ті дієслова у яких можна визначити особу за закінченням.

Наприклад:

1) Він слухає спів птахів.

Особа	Однина	Множина
1 особа	слуха <u>ю</u>	слуха <u>ємо</u>
2 особа	слуха <u>єш</u>	слуха <u>єте</u>
3 особа	слуха <u>є</u>	слуха <u>ють</u>

Особова форма дієслова

● *Синтаксична роль.*

● У реченні особові дієслова є *присудками.*

● *Стилістичні особливості.*

● У розмовному та художньому стилях мовлення можуть вживатися дієслівні форми третьої особи однини *без особових закінчень і суфіксів*: біга, зна, доганя.

Дієприкметник —

● це форма дієслова, що виражає ознаку предмета за дією або станом і відповідає на питання «який?» «яка?» «яке?» «які?».

● *Наприклад:*

● 1) Наче зачарований велетень, стояв ліс.

Дієприкметник

- **Синтаксична роль.**
- У реченні дієприкметник найчастіше виконує функції **означення**.
- Дієприкметник здатний приєднувати до себе залежні слова і утворювати **дієприкметниковий зворот**. В реченні **виділяється комами** і виконує функції **означення**.
- **Наприклад:**
- 1) Ще спить земля, засипана снігами.

Дієприслівник —

- це форма дієслова, яка означає додаткову дію, що супроводить головну, виражену дієсловом, і відповідає на питання **»що роблячи?«** **»що зробивши?«**

- *Наприклад:*

- 1) Закінчивши урок, вчитель пішов до бібліотеки.

Дієприслівник

● *Синтаксична роль.*

● У реченні дієприслівник найчастіше виконує функції *обставини*.

● Дієприслівник разом з його залежними словами утворює **дієприслівниковий зворот**, який у реченні виділяється комами і виконує функції поширеної обставини

● *Наприклад:*

● 1) Сонце заходило, заливаючи усе навколо червоним промінням.

Безособова форма на -но, -то —

● це незмінна форма дієслова, що твориться від пасивних дієприкметників шляхом заміни закінчення на суфікс

● -о.

● *Наприклад:*

● 1) Йому таланило в усьому.

Безособова форма на -но, -то

● *Синтаксична роль.*

● У реченні безособові слова на -но, -то найчастіше виконують функції *присудка.*

● У діловому мовленні вживаються незмінні дієслівні форми на -но, -то замість пасивних дієприкметників, коли є потреба наголосити на дії, а не на ознаці: *виконано, запропоновано, реорганізовано, досягнуто, набуто.*

Підсумок уроку

● Мова – це могутнє знаряддя не тільки шкільного навчання, але і науки, багатьох інших сфер людини. Мова- велике багатство, яке треба берегти і примножувати

● *Дієслівні форми увиразнюють наше мовлення, показують глибину і красу думки.*

Мріяти треба,
замріяний вечір,
мріючи засина,
намріяно снів безліч...

● Вивчаймо і
плекаймо рідне
слово!

Домашнє завдання

1. Утворити дієслівні форми від слів:
читати, малювати,
записати, думати,
бачити.
2. Скласти 5 речень з утвореними словами (за вибором).